

Reflexe případu bratří Mašínů v dobovém kontextu¹

V československých dějinách třetího odboje asi neexistuje kontroverznější případ než kauza bratří Mašínů.² Debaty o míře a přípustnosti použití násilí pokračují a zřejmě hned tak neustanou. Vinu na tom nepochybně nese špatná informovanost o podstatě mašínovského příběhu, o motivaci a východiscích. Dílem za to může přežívající komunistická propaganda (zcela v souladu s osmým dílem televizního seriálu *Třicet případů majora Zemana* nazvaným *Strach*), která je vesměs líčila jako tzv. imperialistické terory a vrahy, a dílem také polistopadová nejasnost postoje české veřejnosti k totalitní minulosti, jež se určitým způsobem týkala každého z nás a jako by vůbec vylučovala hrdinství a vlastenectví v období komunistické hrůzovlády po únorovém puči 1948.

Přítom o zřůdnosti komunistického režimu dnes není pochyb. Komunistická strana Československa a její představitelé zlikvidovali během několika měsíců a let demokratické principy, posílali na smrt nevinné oběti justiční zvěle (včetně Milady Horákové), eliminovali občanskou společnost, vyloučili existenci soukromého vlastnictví (živnostníci, zemědělci), zotročili vlastní obyvatelstvo, a pokud bylo třeba, neváhali se pro udržení monopolu moci spojit s cizí mocností. Vraždili, mučili a likvidovali jakéhokoliv, byť i jen zdánlivého nepřítele. Chci zde pouze připomenout skutečnost, že běžně docházelo k umlácení vyšetřovaných osob (případy Toufar, Lukas, Lotrek) nebo k bestiálnímu mučení včetně používání elektrického proudu v pověstném oddělení Státní bezpečnosti v Uherském Hradišti. Vše se dělo pod rouškou zájmů proletariátu a třídního boje. Nikdo z komunistických představitelů se nezajímal o běžný život pozůstalých a příbuzných obětí rozpoutané zvěle; naopak, kádrováním se vše přenášelo do života dalších generací.

Ve svém příspěvku proto představím případ odbojové skupiny bratří Mašínů hlavně v konfrontaci s dobovými vyšetřovacími spisy a s využitím personálních spisů bývalých příslušníků SNB, dnes dislokovaných v Archivu bezpečnostních složek. Pokusím se o analýzu postupu vyšetřovatelů nejzávažnějších případů z roku 1951 (Chlumec nad

► ► ►

1 Na tomto místě děkuji za pomoc při koncipování tohoto textu Radku Schovánkovi.

2 O případu bratří Mašínů dnes existuje již celá řada studií. Viz např. RAMBOUSEK, Ota: *Jenom ne strach. Vyprávění Ctirada Mašína*. Nezávislé tiskové středisko, Praha 1990; NĚMEČEK, Jan: *Mašínové. Zpráva o dvou generacích*. Torst, Praha 1998; KALOUS, Jan: *Mašínové*. In: BABKA, Lukáš – VEBER, Václav (eds.): *Za svobodu a demokracii III. Třetí (protikomunistický) odboj*. Evropské hnutí v ČR – Univerzita Hradec Králové, Ústav filosofie a společenských věd v nakladatelství M & V, Hradec Králové 2002, s. 90–116; MASIN, Barbara: *Odkaz – Pravdivý příběh bratří Mašínů*. 2., aktualizované vydání. Mladá fronta, Praha 2008; NOVÁK, Jan: *Zatím dobrý. Mašínovi a největší příběh studené války*. Petrov, Brno 2004; KAČOR, Miroslav: *Svědomí hrdinů. Jiná tvář odbojové činnosti skupiny bratří Mašínů*. Rybka Publishers, Praha 2009.

Cidlinou, Čelákovice) s realitou vyšetřovací manipulace v přípravné fázi pozdějšího procesu Ctibor Novák a spol. Stručně rovněž představím mrtvé příslušníky SNB Oldřicha Kašíka a Jaroslava Honzátky.

Jen pro dokreslení celého kontextu musím upozornit, že v dobovém tisku (tedy ani v *Rudém právu*) nelze nalézt jakékoliv bližší informace o případech mrtvých příslušníků SNB. Vysvětlení se přirozeně nabízí několik: buď vládnoucí moc nechtěla děsit veřejnost (ačkoliv jinak bývalo i později obvyklé zapojovat ji do pátrání po pachatelích závažných kriminálních činů), nebo nehodlala připustit existenci odbojové protikomunistické skupiny a zveřejnění takových informací, které by mohly na jinak utlumenou společnost zapůsobit neodhadnutelným způsobem.

Chlumeck nad Cidlinou a Oldřich Kašík

Mladší strážmistr SNB Oldřich Kašík se narodil 13. ledna 1913 v Novém Bydžově.³ Jeho otec Rudolf Kašík, dělník v tamní koželužně, zemřel v roce 1938; matka Aloisie, rozená Hamplová, se věnovala dětem a rodině. Oba rodiče vedli svého syna Oldřicha k víře. Dokazuje to skutečnost, že jako dítě chodíval ministrovat a později se hlásil k římskokatolickému vyznání. Zdá se dokonce, že z církve (jak bývalo u příslušníků SNB po únoru 1948 obvyklé) ani během služby u SNB nevystoupil. Ostatní příslušníci SNB mu přezdívali „kudrnatý Ježíšek“. Netajil se svými zájmy; vedle práce a rodiny se trochu výjimečně na svou dobu a v kontextu s jeho další profilací objevoval kostel.

Malý Oldřich Kašík absolvoval obecnou, měšťanskou a pokračovací školu v Novém Bydžově a posléze odbornou koželužskou školu v Hradci Králové. Vyučil se tedy koželuhem-chemikem, což uváděl jako své původní povolání. Od srpna 1928 do června 1943 pracoval v koželužně v Novém Bydžově. Mezitím v období od října 1936 do února 1939 vykonal u 48. pěšího pluku v Jaroměři vojenskou službu. Navázal na ni z vlasteneckých důvodů po skončení války, když do 7. prosince 1945 sloužil u pěšího pluku v Hradci Králové.

V dubnu 1940 se oženil s Marií Kožíškovou a v manželství se narodily dvě děti. Od června 1943 do května 1945 byl (jak sám uváděl) totálně nasazen jako soustružník kovů u firmy Daimler-Benz v Nové Pace. V dotaznících uváděl, že se v květnových dnech 1945 zapojil do osvobozovacích bojů v partyzánské četě poručíka Klečky. Jeho odbojová činnost byla nicméně limitována jak časově (bojoval 10 dnů – od 4. do 13. května), tak místně – na okolí Nového Bydžova. Údajně tedy například odzbrojoval Němce. Po osvobození ČSR se Kašík znovu jako dělník vrátil do bývalé koželužny, nyní ZAZ v Novém Bydžově, kde pracoval až do svého vstupu do SNB.

▶ ▶ ▶

3 *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), fond (dále jen f.) Personální spisy, personální spis Oldřicha Kašíka, a. č. 2674/13.

Po roce 1945 vstoupil do Československé strany lidové, z níž však pro provádění tzv. protilidové politiky ke konci roku 1947 odešel. Ovšem již 1. ledna 1948 vstoupil do náruče KSČ, a jak sám uváděl, ihned se aktivně zapojil do práce strany, zejména při náboru nových členů. Svědčí o tom i skutečnost, že se stal členem okresní organizační komise a důvěrníkem a později pokladníkem závodní organizace KSČ. Stejně aktivní byl rovněž jako člen odborů, ČSM a Svazu československo-sovětského přátelství.

Dne 26. července 1950 si u Krajského velitelství SNB v Hradci Králové podal žádost o přijetí do SNB. Ke své motivaci mj. uvedl: „*Po absolvování OPŠ [Okresní politické školy, kterou absolvoval v dubnu 1949 – pozn. autora] a pozvolném chápání marx-leninismu pochopil jsem, že jedině politika KSČ zajišťující pokojný rozvoj našeho státu a stejná práva všem občanům je nejsprávnější. Proto rád pracuji jako (...) důvěrník ONV na budování socialismu v naší vlasti a ve snaze zajistit opravdu klidný a rychlý přechod k socialismu žádám o přijetí k SNB, tj. na místo nejpopovolanější.*“⁴

Do služebního poměru ve Sboru národní bezpečnosti nastoupil 8. září 1950. Po absolvování nástupní školy SNB I. stupně v Broumově-Olivětíně byl v lednu 1951 zařazen jako výkoný příslušník na stanici SNB v Chlumci nad Cidlinou. Dne 26. ledna 1951 podepsal text služební přísahy: „*Přísahám, že budu do posledního dechu věren a oddán Československé republice, jejímu lidu, lidově demokratickému zřízení a jejím zákonům, presidentu republiky a vládě. Přísahám, že budu bránit vždy a všude, mužně a neochvějně, nešetře své krve ani života, bezpečnost státu, bezpečnost všech jeho občanů, lidově demokratické zřízení a revoluční vymoženosti pracujícího lidu, vedeného dělnickou třídou k socialismu.*“⁵ Jistě si Kašík při podepisování těchto slov (odkazujících mimo jiné na zákon o SNB z prosince 1948) nemyslel, že je bude muset beze zbytku naplnit. Na tomto místě by se dalo uvažovat o významu jednotlivých slov přísahy, ale myslím si, že je zřejmé, že Kašík vložil svůj osud do služeb SNB jako opory KSČ.

Jakým byl Kašík příslušníkem SNB? Odpověď zřejmě není jednoznačná. Například v kádrovém posudku závodní organizace KSČ národního podniku ZAZ Nový Bydžov z 3. srpna 1950 se o Kašíkovi píše: „*Politicky je dosti na výši, zastává funkce v závodní organizaci jako pokladník a učitel roku stranického školení. Jest povahy prudší, málo sebekritický, má snahu po vyšším vzdělání, aby mohl zastávati zodpovědnější místa.*“⁶ Téměř totožné pasáže ohledně prudší a vznětlivé povahy se objevovaly i jinde. Jistě je také potřeba vzít v úvahu subjektivitu takových dokumentů. Jiného Kašíka představovaly například posudky školy SNB v Broumově nebo velitelský posudek z 5. ledna 1951. Zde se totiž akcentuje Kašíkova klidná, vyrovnaná a veselá povaha, mnohomluvnost,

►►►

4 Tamtéž, číslo listu (dále jen č. l.) 5.

5 Tamtéž, č. l. 35.

6 Tamtéž, č. l. 44. Další posudky lze nalézt na č. l. 45 a 46.

dobrosrdečnost a kamarádstvo. Jeho dcera Hana Blažková-Kašíková dnes⁷ vzpomíná na svého otce jako na člověka, který svůj volný čas věnoval rodině (chodil na výlety, sportoval s dětmi nebo hrával na kytaru).

Jeho služební kariéra u Sboru národní bezpečnosti skončila 13. září 1951. Oldřich Kašík byl řečeno tehdejší dobovou terminologií zákeřně zavražděn teroristy. „*Po stránce služební byl pečlivým a přesným, ukázněným orgánem SNB, a i když praktických zkušeností neměl mnoho, dobře se zapracovával. Byl členem KSČ, aktivně stranicky žil a jeho zvláštním zájmem bylo velmi pečlivé studium spisů Klementa Gottwalda, který mu byl vzorem a kterého si mimořádně oblíbil,*“⁸ konstatovalo se v návrhu na vyznamenání medailí Za zásluhy o obranu vlasti v souvislosti s 25. výročím osvobození ČSSR Rudou armádou z dubna 1970.

Čelákovice a Jaroslav Honzátko

Strážmistr Jaroslav Honzátko⁹ se narodil 26. dubna 1923 v obci Stránka (tehdy okres Brandýs nad Labem). Otec Ladislav Honzátko byl zřízcem Československých státních drah, zemřel však v roce 1928. Matka Blažena, rozená Ebertová, pracovala jako zemědělská dělnice. A byla to především ona, kdo vedl syna Jaroslava k víře. I jako příslušník SNB se totiž hlásil k českobratrské církvi evangelické.

Malý Jaroslav chodil do obecné školy v Zápech a posléze do měšťanské školy v Brandýse nad Labem, poté se vyučil soustružníkem kovů. Ve své profesi pracoval v letech 1937–1945 u firmy Volman v Čelákovících. Na počátku roku 1948 se oženil s Marií Smolíkovou; narodily se jim dvě děti (druhé z nich až po Honzátkově smrti). Jaroslav Honzátko měl všestranné zájmy. Údajně byl kamarádské povahy a společenskému životu se nevyhýbal. Ve volných chvílích se věnoval sportu – rád plaval, lyžoval nebo jezdil na motocyklu. Velmi dobře hrával fotbal za Zápy, později za Čelákovice a Starou Boleslav.

V květnu 1945 se mladý Honzátko účastnil odzbrojování německých vojáků a v rámci brandýské organizace Pěst tzv. čištění pohraničí, konkrétně v okolí Oseku u Duchcova. V dotaznících k tomuto období bez bližších podrobností uváděl, že byl od 1. května 1945 partyzánem, respektive členem rudé gardy pod velením Rudolfa Šrůty. Před únorem 1948 nebyl členem žádné politické strany. Do KSČ vstoupil 15. dubna 1948; dále uváděl své členství v ROH a SČSP.

Ke Sboru národní bezpečnosti nastoupil 12. června 1945, konkrétně do výcvikového střediska SNB v Mladé Boleslavi. Po jeho absolvování strávil několik let v českém

▶▶▶

7 KAČOR, Miroslav: *Svědomy hrdinů...*, s. 42.

8 ABS, f. Personální spisy, personální spis Oldřicha Kašíka, a. č. 2674/13, č. l. 1.

9 ABS, f. Personální spisy, personální spis Jaroslava Honzátka, a. č. 3472/23.

pohraničí. Přísahu příslušníka SNB složil poprvé 23. listopadu 1945;¹⁰ druhou přísahu modifikovanou zákonem č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti podepsal 8. května 1948.¹¹ Od července 1945 byl zařazen na velitelské stanici Světec (tehdy okres Bílina). O rok později, v červenci 1946, byl přeložen k útvaru na Hoře Svatého Šebestiána, kde zůstal až do července 1949. V říjnu a listopadu 1946 byl povolán do výcvikového střediska v Ústí nad Labem, aby se poté opět vrátil do pohraničí – nejdříve na Horu Svatého Šebestiána a posléze od srpna 1949 k útvaru Reizenhaim (Pohraniční). Honzátkovi se zde ale evidentně nelíbilo. V červnu 1950 si podal žádost o přeložení do Čelákovic, kde si již předběžně zajistil byt. Místo toho byl však v červenci 1950 převelen k pražskému útvaru Jasan.

Roztrpčený Honzátko proto 25. září 1950 podal žádost o propuštění ze Sboru národní bezpečnosti a zdůvodnil ji tím, že od nástupu ke sboru v roce 1945 do nedávné minulosti byl umisťován pouze do pohraničí a nyní pro změnu k pražskému útvaru Jasan. Když svůj požadavek na přeložení znovu opakoval na začátku září 1950, velitelství útvaru mu ho vrátilo s tím, že podobné žádosti momentálně nelze přijímat.¹² Za této situace tedy Honzátko trval na odchodu do civilu. Až pak bylo jeho žádosti vyhověno.¹³ S platností od 1. prosince 1950 byl konečně přeložen blíž k rodině, na stanici SNB do Čelákovic.

Jakým byl Honzátko příslušníkem SNB? Podle kádrového posudku okresního velitele NB v Brandýse nad Labem vrchního strážmistra Jeníčka z 10. dubna 1951 (v němž Honzátko figuroval jako zástupce velitele stanice v Čelákovících) byl hodnocen v zásadě pozitivně jako „iniciativní orgán“: „Úspěšně se zapojil v zákrocích proti škůdcům veřejného zásobování, a to v obci Toušeň, kde bylo odhaleno velké množství zásob potravin a jiného zboží.“¹⁴

Jaroslav Honzátko zemřel 28. září 1951 při výkonu služby. Jeho služební kariéra pak byla shrnuta v návrhu na povýšení z 15. října 1951, podepsaném velitelem stanice SNB v Čelákovících, vrchním strážmistrem Jelínkem. Ten mimo jiné napsal: „Protože

>>>

10 Tamtéž, č. l. 33. Text přísahy zněl: „Přisáhám při všem, co jest mi svato, a v plné shodě se svým svědomím a přesvědčením, že budu vždy věren a oddán Československé republice, jejímu presidentu a vládě, že budu jejich zákony a nařízení mně nadřízených činitelů a rozkazů svých velitelů ochotně poslušen, že budu přísně zachovávatí úřední tajemství a že při svém jednání budu míti vždycky na zřeteli jen zájem služby, prospěch Československé republiky a jejího lidu. Přisáhám, že povinnosti strážce národní bezpečnosti, jež jsou nebo budou mi zákony a nařízeními nebo rozkazy mých představených pro zachování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti stanoveny a povinnosti vojína, jež mně zákony a předpisy vojenskými jsou nebo budou uloženy a jež jsem vojenskou přísahou na sebe vzal, budu svědomitě a nestranně plniti. Tak přísáhám!“

11 Tamtéž, č. l. 31. Text přísahy tentokrát zněl: „Přisáhám na svou čest a svědomí při všem, co je mi svatě, že vždy budu věren a oddán Československé republice, jejímu lidově demokratickému ústavnímu zřízení, jejímu presidentu a vládě; že vždy budu dbáti zákonů a nařízení republiky; že budu ochotně poslušen nařízení a příkazů svých představených a rozkazů svých velitelů; že budu přísně zachovávatí úřední tajemství a že při veškerém svém jednání budu vždy míti na zřeteli jen zájem služby a prospěch republiky a jejího lidu. Přisáhám, že své služební povinnosti budu plniti svědomitě a nestranně i s nasazením života.“

12 Tamtéž, č. l. 34.

13 Tamtéž, č. l. 35.

14 Tamtéž, č. l. 25A.

štrážmistr Honzátko, o němž bylo známo, že svou službu v každém směru, ať již na svém okrskovém působišti, tak i službu přímo na stanici SNB, vykonával vždy ochotně, rád, s plným uvědoměním a nanejvýš zodpovědně, vždy s vědomím, že na své místo byl vyslán jako dělník dělnickou třídou a postaven zde jako vzorný syn KSČ. Byl si také vědom toho, že jeho svatou povinností je, aby do posledního okamžiku a do poslední kapky krve, bude-li toho třeba, hájil zájmy KSČ a všeho pracujícího lidu. Štrážmistr Honzátko tím, že padl v nepřímém a nevyrovnaném boji s nepřítelem, jímž byl lstivě napaden, jasně dokázal, že plně dostal slibu své služební přísahy a že nehodlal majetek státu, majetek dělnické třídy, vydat dobrovolně, nezradil a majetek, který střežil, byl mu vyrván teprve za cenu jeho života.¹⁵ Jak 17. října 1951 poznamenal krajský velitel národní bezpečnosti nadporučík Polda, za Honzátkovu smrt (označenou slovy bestiální vražda) podle něj odpovídali západní imperialisté a jejich pomahači, najatí vrazi.¹⁶

Analýza vyšetřování

Jak probíhalo vyšetřování smrti Oldřicha Kašíka? Událost se odehrála v přízemí služebny, tehdy dislokované u silnice vedoucí do Nového Bydžova. Vyšetřovatelé nenašli tělo v původní poloze. Mrtvým Kašíkem totiž ještě před jejich příchodem pohnuli lékaři. V pravé ruce svíral služební zbraň. „*Jiných stop na místě činu, kde byl O. Kašík zavražděn, nebylo zjištěno a zajištění místa činu bylo částečně ztíženo tím, že mrtvola nebyla v původním stavu a na místě činu bylo několik osob. Zejména to byli lékaři a svědci, kteří mrtvolu O. Kašíka objevili,*“¹⁷ konstatovalo se ve zprávě o ohledání místa činu, kterou vypracovala Krajská správa VB Hradec Králové. Z Kašíkovy pitvy provedené v Ústavu pro soudní lékařství v Hradci Králové vyplývaly určité závěry: pachatelé by mohli mít oděv potřísněný Kašíkovou krví. Smrt způsobily dvě střelné rány. Lékaři provádějící ohledání spekulovali (mj. také vzhledem k tomu, že na místě činu ani na mrtvole nebyly nalezeny stopy po zápasu), že smrt mohla nastat v bezvědomí, o čemž by svědčila poranění hlavy.

Auto, které Mašínové použili v případě Chlumeck nad Cidlinou, se našlo v Praze na Gorkého náměstí před budovou tehdejší Státní banky. Příslušníci Hlavní správy Veřejné bezpečnosti objevili na pravém blatníku auta částečný otisk prstu neznámé osoby. Ovšem teprve v březnu 1954 dodala Státní bezpečnost otisky prstů Josefa Mašína k provedení daktyloskopické expertizy. Posudek znalců byl jednoznačný: pravého blatníku automobilu evidenční značky P-26102 se dotýkal Josef Mašín.¹⁸

>>>

15 Tamtéž, č. l. 42.

16 Tamtéž, č. l. 43.

17 ABS, f. Historický fond MV (dále jen MV-H), inventární jednotka (dále jen inv. j.) H-777, Činnost bratří Mašíků.

18 Tamtéž.

Dne 26. září 1951 adresoval velitel Veřejné bezpečnosti major Tomeš zprávu o stavu vyšetřování ministrowi národní bezpečnosti Ladislavu Kopřivovi.¹⁹ Vyšetřovatelé VB sledovali několik možných verzí události na chlumecké služebně SNB. Po pachatelích se pátralo jak v Praze, odkud průkazně odjeli a kam se posléze vrátili, tak v samotném Chlumci nad Cidlinou. Prověřovala se případná souvislost s nějakým závažnějším případem naposledy řešeným na zdejší stanici SNB, a tedy varianta jakési pomsty; tato verze události se ukázala jako nesprávná. Nicméně jak v Praze, tak v Chlumci byly prověřovány všechny osoby, které měly k městu nebo k některému z chlumeckých příslušníků SNB vztah.

Státní bezpečnost věnovala pozornost i řidiči přepadeného taxi Eduardu Šulcovi, kterého Mašínové vysadili za Lovčicemi, asi tři kilometry před Chlumcem nad Cidlinou. Hledala pachatele ve skupině mužů mezi 18 a 30 lety (což samo o sobě muselo představovat poměrně velkou skupinu), kteří se alespoň trochu podobali Šulcem udanému popisu mladíků, kteří ho přepadli. Samotného Šulce několik měsíců vyšetřovala StB právě ve spojitosti s Kašíkovou smrtí.

Pátrání po pachateli na svou dobu mimořádně závažného činu probíhalo v součinnosti velitelství Veřejné bezpečnosti, krajských velitelství SNB v Hradci Králové a v Praze se složkami Státní bezpečnosti. Lze ho však hodnotit jako mírně nesystémové a chaotické, přičemž se zdá, že chyběla jakákoliv koordinační složka. V čistírnách oděvů se například na základě doporučení patologů hledali majitelé krví potřísněných oděvů; ovšem bez zjevného úspěchu. Pro podezření ze spáchání vraždy v Chlumci nad Cidlinou byl v Praze zadržen devětadvacetiletý Ludvík Kubiska, jehož oděv byl silně potřísněn krví (udával své zranění na ruce), která mu však nepatřila, a nedokázal tudíž vysvětlit původ jiné krevní skupiny. Byla prověřována případná souvislost se sebevraždou jedenatřicetiletého Karla Lukeše, který se zastřelil z rodinných důvodů o týden později v chlumecké sokolovně. Vyšetřovatelé také disponovali dostatkem daktyloskopických stop z místa činu, přesto i později tápali. Kromě Kubisky zadrželi v Praze několik dalších lidí – všichni ale doložili věrohodné alibi.

Jak probíhalo vyšetřování Honzátkova případu? V mnohém se podobalo kauze Chlumec nad Cidlinou. Vyšetřovací složky – Veřejná bezpečnost (Krajské velitelství SNB Praha) a části Státní bezpečnosti – dokázaly případy řádně zdokumentovat, tedy zajistit stopy na místech činu, což platí i pro pozdější případy smrti pokladníka Josefa Rošického v srpnu 1952²⁰ a těžkého zranění Jána Leciána v září 1953.²¹ Zpráva o ohle-

►►►

19 ABS, f. Sekretariát ministra vnitra I. díl, 1948–1959 (A 2/1), inv. j. 1876. Ke Kašíkově případu viz také ABS, f. Kabinet StB materiálů (dále jen 323), sign. 323-20-14 a f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů.

20 K případu Josefa Rošického viz ABS, f. 323, sign. 323-20-15, 323-25-7, 323-20-12, 323-20-14, 323-25-7 a f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů.

21 K případu Jána Leciána viz ABS, f. 323, sign. 323-25-9 a f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů.

dání místa činu podrobně popisovala stav, v jakém vyšetřovatelé našli služebnu SNB v Čelákovcích. Konstatovala rovněž, že Honzátka měl ruce svázané za zády padákovou šňůrou, a dále zajištění několika daktyloskopických stop. Jednalo se o otisky prstů nalezené přímo na místě činu na lékárnice a na horní části pravých dveří sanitního vozu evidenční značky P-11917, který pachatelé použili pro dopravu z Prahy do Čelákovců a zpět. Sanitní vůz se našel na nábřeží v tehdejší Praze 16. Pro odbornou daktyloskopickou expertizu Státní bezpečnost dodala otisky prstů Ctirada Mašína. Znalci²² konstatovali, že čelákovická lékárnice i sanitního vozu se dotýkala jedna a táž osoba – Ctirad Mašín. Identifikace však proběhla až v březnu 1954.²³

Podobně jako v chlumeckém případě byla provedena soudní pitva zemřelého, tentokrát v Ústavu pro soudní lékařství UK v Praze (provedli ji prof. MUDr. František Hájek a MUDr. Tesař). Smrt způsobila aspirace krve po řezné ráně na krku.²⁴

Na stanici SNB v Čelákovcích byla také nalezena a následně prozkoumána lahvička od chloroformu. Její nález potvrzoval jeho použití v předchozím běhu událostí, včetně Jaroslava Honzátky. Podle pozdějšího šetření Státní bezpečnosti se k tomu, že pro Ctirada Mašína sehnal chloroform, přiznal Vladimír Hradec.²⁵

Při pátrání po pachatelích však vyšetřující složky působily bezradně. Sice správně spojily akce Chlumeck nad Cidlinou a Čelákovice, nedokázaly však identifikovat potenciální pachatele. Případ se neobjasnil ani poté, co byli Josef a Ctirad Mašínové v říjnu 1951 Státní bezpečností zadrženi, v místě jejich bydliště provedena domovní prohlídka a během ní mj. nalezeny padákové šňůry použité při chlumeckém a čelákovickém pře-padení služeben SNB. Po útěku bratří Mašínů a Milana Paumera na Západ následovala v souvislosti s vlnou zatýkání jejich příbuzných a přátel série domovních prohlídek, během nichž se v bytě Zdeny Mašínové a dalších osob našly zbraně, rozličné nástroje, zapalovač a padákové šňůry. V prosinci 1953 byl opět na HS VB proveden odborný posudek zabavených věcí, který končil konstatováním, že všechny předložené zbraně sice byly střílby schopné, ale nedošlo jimi ke spáchání trestného činu (mimo pistole Walter P38); nástroje a zapalovač zůstaly neprůkazné; vzorek padákové šňůry se výrobně shodoval s tím, který byl použit ke svázání Honzátky v Čelákovcích.²⁶

Zbraň německé výroby – opakovací pistole značky Walter model P38 ráže 9 milimetrů, kterou byl zastřelen Oldřich Kašík a postřelen Ján Lecián – Státní bezpečnost našla a podrobila technickému kriminalistickému zkoumání v listopadu 1953. Údajně měla být ve společném vlastnictví Josefa a Ctirada Mašínových. Podle kriminalistic-

>>>

22 Posudek zhotovili znalci z vědecko-technického odboru Hlavní správy Veřejné bezpečnosti (šlo přitom o předchůdce dnešního Kriminalistického ústavu Praha).

23 ABS, f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů.

24 Tamtéž.

25 Tamtéž.

26 Tamtéž.

kého posudku z prosince 1953 byla zbraň ve velmi dobrém stavu a ke střelbě způsobilá. Znalec rovněž konstatoval, že naposledy se z ní střelelo asi před třemi měsíci. Nicméně jisté pochybnosti se u střelby v Chlumci nad Cidlinou nepodařilo rozptýlit: „*Pokud jde o střely zajištěné na místě vraždy příslušníka SNB Oldřicha Kašíka v Chlumci nad Cidlinou, nebylo možno provést kladnou identifikaci se zabavenou pistolí vzhledem k tomu, že vývrt hlavně předložené zbraně byl ve stavu, kde korose, vzniklá nečištěním zbraně po střelbě, znemožnila vzájemné porovnání. Jelikož střely jsou součástmi nábojů 08, ráže 9 mm, jejichž nábojnice byly zajištěny na místě činu, je zde předpoklad, že byly rovněž vystřeleny z předložené pistole. Mechanoskopicky tuto skutečnost nelze však bezpečně prokázat (...)*“²⁷

V případě usmrcení pokladníka národního podniku Kovolís v Hedvíkově Josefa Rošického 2. srpna 1952 v katastru obce Žleby u Čáslavi se na vyšetřování podílely také jako v předchozích dvou již zmíněných případech složky Veřejné bezpečnosti (Krajská správa VB Pardubice) a Státní bezpečnosti. Mašínové získali při akci 884 239 korun²⁸ původně určených na výplaty zaměstnanců Kovolisu (část peněz měl podle pozdějších zjištění StB na svou spořitelni knížku uložit Ctibor Novák). Vyšetřovatelé dokázali rekonstruovat průběh událostí podle výpovědí zúčastněných svědků. „*Po vystoupení Josefa Rošického z auta došlo mezi ním a pachatelem k zápasu, při němž neznámý pachatel použil proti Rošickému dvakrát střelné zbraně a na místě jej usmrtil,*“²⁹ uváděla zpráva vyšetřovatelů, aniž však vzala v úvahu, že vražedná zbraň patřila Rošickému. Nicméně v seznamu Rošického věcí, které měl v době úmrtí u sebe, se objevil také zbrojní pas vydaný na držení právě této konkrétní zbraně. Rošický byl usmrcen dvěma výstřely z bezprostřední blízkosti – oba procházely srdcem. Soudní lékaři³⁰ a následně i vyšetřovatelé dospěli k závěru, že pachatel musel být menší postavy než Rošický, který měřil 177 centimetrů. Automobil n. p. Kovolís značky Škoda 1101 byl nalezen v ulici 28. října v Přelouči. Ve voze byly zajištěny daktyloskopické stopy, nedopalky cigaret nebo neznámý lidský vlas. Stopy pachatelů končily na zdejším vlakovém nádraží.

V nočních hodinách 14. srpna 1953 se v objektu Dolu Kaňk u Kutné Hory odehrála další mašínovská akce, při níž získali 100 kilogramů (balených ve čtyřech bedničkách) výbušniny Donarit. Její krádež byla zjištěna a nahlášena ráno 17. srpna 1953.³¹

►►►

27 Tamtéž. Zpracovala opět HS VB.

28 Tato částka byla doložena potvrzením Kovolís, n. p. Hedvíkov u Čáslavi pro MV. Věc: Ztráta n. p. Kovolís Hedvíkov při loupežném přepadení účetního soudr. Rošického Josefa; podpis: ředitel n. p. Kovolís Hedvíkov – Jaroslav Zadina.

29 ABS, f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů.

30 Pitva byla provedena 3. srpna 1952 v márnici hřbitova v Čáslavi lékaři MUDr. Jiřím Beranem z Ústavu pro soudní lékařství vojenské lékařské akademie v Hradci Králové a MUDr. Miroslavem Hubem, přimárem prosektury státní oblastní nemocnice v Pardubicích (vystaveno na formuláři Ústavu pro soudní lékařství v Hradci Králové).

31 ABS, f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů. Ztráta byla nahlášena Středočeskými rudnými doly, národní podnik závod Kutná Hora ve formě Prohlášení pro MV z 1. března 1954 (datováno v Kutné Hoře – Kaňk; podpis: závodní ředitel – nečitelný).

Dne 7. září 1953 zapálili Ctirad Mašín a Václav Švéda podél silnice z Vyškova do Kroměříže sedmnáct stohů slámy, z nichž jedenáct zcela shořelo.³² Vzniklá škoda byla vyčíslena téměř na čtvrt milionu korun. Ctirad Mašín měl při pronásledování členy požárního sboru technické potíže se svým kolem, a když hrozilo, že ho zadrží, použil zbraň. Přitom těžce zranil člena hasičské jednoty v Mořicích (tehdy okres Kojetín) Jána Leciána; způsobil mu závažné poranění hrudníku a pravého oka. Další člen hlídky Stanislav Blažek zůstal nezraněn.³³

Vyšetřovací složky včetně Státní bezpečnosti v rozkrývání a odhalování odbojových aktivit skupiny bratří Mašínů před jejich odchodem z ČSR v říjnu 1953 selhaly. Vzhledem k chybám v kriminalistických postupech a k metodice předchozího vyšetřování však nebylo možné odhalit za daných okolností ani pachatele na svou dobu mimořádně závažných útoků na služebny Sboru národní bezpečnosti, ani pachatele dalších aktivit odbojové skupiny bratří Mašínů.

Určitou roli hrály při vyšetřování v letech 1951–1953 zásady přísně dodržované konspirace uvnitř odbojové skupiny bratří Mašínů. Státní bezpečnost jejich skupinu prostě nedokázala infiltrovat. Musím také zmínit skutečnost, že vyšetřovací složky si snad vůbec nepřipouštěly, že by mohlo jít o koordinovanou protikomunistickou rezistenci. Naopak, jednotlivé případy řešily v zásadě izolovaně (a to včetně dvou útoků na služebny SNB) a vzájemně je propojily až poté, co jejich pachatelé uprchli z Československa. Další limit vyšetřovací práce představovalo souběžné působení několika i různě dislokovaných složek, mezi nimiž však neprobíhala standardní a snad ani předpokládaná výměna informací. Jak jinak se dá vysvětlit skutečnost, že jedna část vlastnila daktyloskopické stopy z míst činu a druhá otisky prstů konkrétní osoby, aniž došlo k vzájemnému protnutí a identifikaci pachatelů. Negativní roli ve vyšetřování mohla sehrát i čistka uvnitř bezpečnostního aparátu, která proběhla na začátku roku 1951 a jejíž obětí se staly tři desítky nejvyšších velitelů.³⁴ Nejistota se lavinovitě přenesla i na nižší stupně velení a do konkrétních pracovních výstupů.

Určité limity vyšetřovací práce se objevily, respektive byly naznačeny například v tajné zprávě o protistátní činnosti bratří Mašínů a Milana Paumera a přehledu jejich styků na území ČSSR,³⁵ kterou na žádost 1. odboru kontrarozvědky zpracovali v březnu 1964 příslušníci 1. zvláštního odboru MV (kapitáni Ant. Vacek, Lad. Kadlec a Jin. Zeman). Zpráva samozřejmě vycházela z rekonstrukce událostí tak, jak byly popsány během soudního procesu se skupinou Ctibor Novák a spol., včetně fabula-

» » »

32 Požáry vyšetřovala Krajská správa VB (1. odbor) Olomouc.

33 ABS, f. MV-H, inv. j. H-777, Činnost bratří Mašínů. Napadení Jana Leciána vyšetřovala Krajská správa Veřejné bezpečnosti v Olomouci.

34 KALOUS, Jan: Krize uvnitř bezpečnostního aparátu na počátku 50. let. Kdo byl „zrádce“ podle Štěpána Plačka? *Památ národa*, 2008, roč. IV, č. 2, s. 50–60.

35 ABS, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z), sign. Z-514-10.

ce zahájení odbojové činnosti krátce po květnu 1945, různých fantastických způsobů útěků z ČSR, provedení útoku na kolínskou rafinerii minerálních olejů apod. Nicméně ve zprávě je zřejmá snaha o analýzu nedostatků vyšetřovací fáze závažných případů. Například se zde připouští, že při zadržení Mašínů v říjnu 1951 vůbec nešlo o spojitost s chlumeckým či čelákovickým případem, ale o podezření z chystaného nelegálního útěku z ČSR.

Výsledkem snažení Státní bezpečnosti pak byla manipulace s předchozí vyšetřovací situací a skutečností, že bezpečnostní složky komunistického státu nedokázaly pachatele odhalit a usvědčit; dokonce jim ani nebyly na stopě. Mezi podzimem 1953 a lednem 1955 následovala pomsta na příbuzných a přátelích uprchnuvších bratří Mašínů, která již nesla zřetelný rukopis z provenience StB. Dokonce i zásadní výsledky svědků v jednotlivých popsanych případech se konaly až po říjnu 1953, respektive spíše na začátku roku 1954.

Státní bezpečnost posléze aktivity skupiny bratří Mašínů klasifikovala jako „*teroristickou a diverzní skupinu, která pracovala proti ČSR*“.³⁶ Tím jednak mj. potvrdila odbojovou postatu jejich protikomunistické činnosti a jednak následnou manipulaci faktů a prostřednictvím propagandy i veřejnosti.

» » »

36 ABS, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (MV-V), vyšetřovací spis a. č. V-2452 MV Ctibor Novák a spol.